

Антоненко В.М.

канд. екон. наук, доцент

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

м. Покровськ, Україна

ФІНАНСОВІ ІНТЕРЕСИ, ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА І ФІНАНСОВІ РИЗИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Проблематика фінансових інтересів, ризиків і фінансової безпеки є об'єктивно актуальною і приваблює до їх дослідження науковців та практиків. На сьогодні в науці і в вітчизняному законодавстві напрацьовано певні підходи щодо визначення сутності цих категорій, ідентифікації і вимірювання їх рівнів, захисту фінансових інтересів, методів усунення, перекладання, нейтралізації ризиків та забезпечення безпеки. Але при цьому недостатньо приділено уваги саме сутнісному зв'язку між цими категоріями та практично не звертається увага на обумовленість розрахункових процедур при визначенні їх рівнів.

Варто для початку з'ясувати сутнісне наповнення зазначених категорій, на підставі чого далі визначитися із їх субординацією і взаємозв'язками. Найбільш репрезентативні сучасні підходи до сутності фінансових інтересів, фінансової безпеки та фінансових ризиків підприємства подано у табл. 1, де курсивом позначено ті визначення досліджуваних категорій, в яких згадується або робиться наголос на об'єктивному зв'язку між ними. Як видно з таблиці, не всі цитовані науковці підтримують точку зору про наявність і необхідність дослідження цього зв'язку. При цьому ті, хто вказують на такий зв'язок, розглядають фінансові інтереси в контексті фінансової безпеки, а останню – як стан (або комплекс заходів, або можливість) захищеності підприємства від можливих загроз (ризиків).

На наше переконання, в будь-якому випадку, ці категорії не варто розділяти, бо їх поєднує об'єктивно існуючий взаємозв'язок (рис. 1).

Таблиця 1

Контент-аналіз сучасних визначень фінансових інтересів, фінансової безпеки, фінансових ризиків підприємства

Автор(и) / джерело	Визначення (цитоване)	Коментар
1	2	3
Визначення фінансових інтересів		
Мельник К.М. Фінансові інтереси підприємства як основа забезпечення його фінансової безпеки. <i>Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики</i> . 2015. № 2. С. 42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2015_2_7	Фінансові інтереси підприємства є орієнтиром його розвитку і відбивають характер його економічних відносин та потребу підприємства у безпечному та сталому розвитку в умовах нестабільного зовнішнього середовища і є основою забезпечення фінансової безпеки.	Вказується на зв'язок фінансових інтересів і фінансової безпеки.
Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів : навч. посіб. URL: http://lib.udau.edu.ua/https://pidru4niki.com/78180/finansu/upravlinnya_finansovoyu_bezpekoju_ekonomichnih_subyektiv	Фінансово-економічні інтереси підприємства – це його життєво важливі економічні та фінансові цінності, визначальні фінансові потреби, реалізація яких гарантує фінансову незалежність і подальший розвиток діяльності підприємства. Фінансово-економічні інтереси підприємства об'єктивно зумовлені його розвитком, вони формуються суб'єктами управління фінансово-економічною безпекою.	Акцент робиться на тому, що фінансові інтереси пов'язані із фінансовою безпекою і є об'єктом управління фінансовою безпекою.
Антонова О.В. Реалізація фінансових інтересів підприємства як основа забезпечення його фінансової безпеки. 2010. URL: http://www.rusnauka.com/19_DSN_2010/Economics/70092.doc.htm	Фінансові інтереси підприємства є орієнтиром його розвитку, а з іншого – вони відбивають характер його економічних відносин та потребу підприємства у безпечному та перспективному розвитку в нестабільному зовнішньому середовищі.	Вказується на пріоритет фінансових інтересів і їх зв'язок з безпекою.
Бердар М.М. Гармонізація інтересів фінансово-економічних відносин як умова стійкого розвитку промислового підприємства. <i>Наук. вісник Херсонського держ. ун-ту. Економічні науки</i> . 2014. Вип. 7(2). С. 128.	Загалом, фінансові інтереси є важливою складовою забезпечення стійкого розвитку промислового підприємства й економічних відносин з оточуючим середовищем. Вони є об'єктивним виразом фінансової діяльності підприємства і провідною складовою економічних інтересів підприємства взагалі.	Підкреслюється тільки важливість фінансових інтересів у діяльності підприємства
Визначення фінансової безпеки		
Мельник С.І. Фінансова безпека підприємства: сутність та сучасні проблеми забезпечення. <i>Збірник наук. праць «Проблеми системного підходу в економіці»</i> . К., 2019. Вип. 1(69). Част.	Фінансову безпеку доцільно трактувати як ключову складову економічної безпеки підприємства; з точки зору статичної – характеристика фінансового стану, що визначається необхідним рівнем стійкості до негативного впливу дестабілізуючих факторів;	Чітко вказується на поєднання (з позиції динаміки) фінансової безпеки із фінансови-

Продовження табл. 1

1	2	3
2. С. 10. URL: http://www.psae-jrnl.nau.in.ua/journal/1_69_2_2019_ukr/1_69_2_2019.pdf	з позицій динаміки – діяльність спрямована на захист та досягнення фінансових інтересів; передбачає зменшення рівня фінансових ризиків та протидію зовнішнім та внутрішнім загрозам; спрямована на збільшення ефективності використання фінансових ресурсів та зменшення фінансових втрат й ймовірності банкрутства.	<i>ми інтересами і фінансовими ризиками.</i>
Хоменко О.А. Управління фінансовою безпекою молокопереробних підприємств : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Подільський державний аграрно-технічний ун-т. Кам'янець-Подільський, 2019. С. 33-34. URL: https://pdatu.edu.ua/images/naukova_miznarodna-diyalnist/svr/dissertaciya-homenko.pdf	Фінансова безпека підприємства – це спроможність протидіяти існуючим небезпекам і загрозам, які прагнуть завдати фінансових збитків, змінити структуру капіталу чи ліквідувати підприємство. Фінансова безпека підприємства виступає: – як ступінь інтеграції фінансової системи підприємства в національну фінансово-кредитну сферу; – як певною мірою незалежна від фінансово-кредитної сфери країни.	<i>Фінансова безпека тлумачиться як можливість захисту від загроз (ризиків), але бракує згадки про фінансові інтереси.</i>
Шевченко О.М., Шевченко О.О. Фінансова стійкість як ключовий фактор фінансової безпеки підприємства. <i>Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи</i> : Матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 15 жовт. 2019 р.). Полтава : ПолтНТУ, 2019. С. 144. URL: https://nupp.edu.ua/uploads/files0/events/conf/2019/151019/materials.pdf	Фінансова безпека підприємства визначається як стан фінансової системи підприємства, при якому завдяки ефективному управлінню фінансовими ресурсами забезпечується його стабільний розвиток, нейтралізація фінансових ризиків та загроз, узгодженість фінансових інтересів та реалізація стратегічних цілей діяльності.	У цьому визначенні дається комплексне поєднання фінансової безпеки із фінансовими ризиками та фінансовими інтересами
Шегинський І.І., Богуславський О.Б., Іванів С.І. Види та індикатори фінансової безпеки. <i>Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави</i> : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 листоп. 2020 р.). Харків : нац. ун-т внутр. справ МВС України, 2020. С. 238.	Фінансова безпека підприємства – це динамічна характеристика системи фінансових ресурсів підприємства, взаємодія яких дозволяє формувати позитивні фінансові потоки розвитку підприємства, характеризується здатністю підприємства безпечно функціонувати для досягнення своєї мети.	Бракує конкретики і сутнісної чіткості. Визначення скоріш відноситься до фінансового менеджменту, ніж до фінансової безпеки.
Фінансова безпека: навч. посіб. ; за ред. З.С. Варналія. Львів: Ліга-Прес, 2018. 300 с.	Фінансова безпека підприємства, як стан економічної системи пояснюється відсутністю різних небезпек і загроз підприємству, а також попередження їх виникнення та недопущення великих	Дискусійним є вираз, що фінансова безпека – це відсутність

Продовження табл. 1

1	2	3
	втрат у зв'язку з загрозами. Поняття фінансової безпеки – це також можливість підприємства забезпечити нормальне функціонування своєї діяльності на даний час та в майбутньому.	загроз, тому що останні об'єктивно виникають.
Мельник К.М. Фінансові інтереси підприємства як основа забезпечення його фінансової безпеки. <i>Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики</i> . 2015. № 2. С.42. URL: http://lib.udau.edu.ua/bitstream/123456789/6207/1/42.pdf	Спираючись на сутнісні характеристики пріоритетних фінансових інтересів як основи фінансової безпеки, під фінансовою безпекою підприємства слід розуміти стан захищеності визначених фінансових інтересів від потенційних зовнішніх і внутрішніх загроз, параметри якого створюють передумови максимізації прибутку, зростання ринкової вартості підприємства, забезпечення основним і оборотним капіталом та інвестиціями.	Досить слушне визначення, яке у <i>найкращий спосіб поєднує фінансову безпеку, фінансові інтереси і фінансові ризики</i> .
Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів : навч. посіб. URL: http://lib.udau.edu.ua/https://pidru4niki.com/78180/finansu/upravlinnya_finansovoyu_bezpekoju_ekonomichnih_subyektiv	Фінансово-економічна безпека підприємства – це такий фінансово-економічний стан, який сприяє забезпеченню захищеності його фінансово-економічних інтересів від негативних чинників внутрішнього і зовнішнього середовища та створення необхідних фінансово-економічних умов для безперервної успішної діяльності та стійкого розвитку підприємства.	Підкреслюється <i>спрямованість фінансової безпеки на захист фінансових інтересів від загроз (ризиків)</i> .
Антонова О.В. Реалізація фінансових інтересів підприємства як основа забезпечення його фінансової безпеки. URL: http://www.rusnauka.com/19_DSN_2010/Economics/70092.doc.htm	Фінансова безпека підприємства відображає узгодженість, збалансованість фінансових інтересів підприємства й інтересів суб'єктів зовнішнього середовища. З цих позицій фінансова безпека підприємства може розглядатися як практичне втілення положень теорії ресурсної взаємозалежності, відповідно до якої у своїй діяльності підприємство повинне брати до уваги не тільки свої, але і різні інтереси партнерів, коло яких може бути дуже широким. Саме узгодження фінансових інтересів підприємства і взаємодіючих з ним суб'єктів зовнішнього середовища є однією з сутнісних характеристик досліджуваного поняття.	<i>Зв'язок між фінансовою безпекою і фінансовими інтересами є, але перебільшується увага щодо різних інтересів партнерів, бо кожне підприємство має захищати власні інтереси.</i>
Визначення фінансових ризиків		
Панченко О.І. Типологізація фінансових ризиків як основа організації їх страхового захисту. 2019. С. 352. URL: tipologizatsiya-finansovih-	У вузькому розумінні фінансовий ризик розглядається як ймовірність настання збитку внаслідок здійснення операцій у фінансово-кредитній сфері. При такому підході основними видами	Фінансовий ризик – це не тільки настання збитку, а й отримання

Закінчення табл. 1

1	2	3
rizikiv-yak-osnova-organizatsiyi-yih-strahovogo-zahistu.pdf	фінансових ризиків є: кредитні, депозитні, інвестиційні, валютні, біржові, процентні ризики та ін. У широкому розумінні фінансовий ризик – це ймовірність виникнення будь-яких непередбачених фінансових втрат в умовах невизначеності.	меншого прибутку, втрата ліквідності, стійкості, зменшення вартості активів.
Корж Н.В. Методи управління фінансовими ризиками. 2016. С. 12. URL: metodi-upravlinnya-finansovimi-rizikami.pdf	Фінансовий ризик – це ймовірність виникнення непередбачених фінансових втрат у ситуації невизначеності умов фінансової діяльності підприємства.	Стисло і влучно, але немає зв'язку з інтересами чи безпекою.
Шклярук С.Г. Управління фінансовими ризиками : навч. посіб. К. : ДП Вид. дім «Персонал», 2019. С. 17. URL: http://maup.com.ua/assets/files/lib/book/upr_fin_ryzik.pdf	Фінансовий ризик – додатковий ризик, який виникає при залученні компанією запозичених коштів. Фінансовий ризик з'являється у компаній, які для фінансування своєї діяльності залучають позичкові кошти і не можуть внаслідок різних чинників обслуговувати свої зобов'язання.	Автор надто звужує сприйняття фінансового ризику, зводячи його до негативної дії фінансового важеля.
Ніщик Т.В. Фінансові ризики та способи управління ними. <i>Фінансовий ринок</i> . 2018. URL: http://libfor.com/index.php?newsid=3217	За своєю сутністю, фінансовий ризик – це усвідомлена можливість небезпеки виникнення непередбачених втрат очікуваного прибутку, майна, грошей через випадкові зміни умов економічної діяльності, несприятливі обставини.	Фінансовий ризик тлумачиться як небезпека, що усвідомлюється, – цього замало.
Чобіток В.І. Методичний підхід до формування системи оцінки ризиків на промислових підприємствах. <i>Актуальні проблеми інноваційної економіки</i> . 2016. № 1. С. 69. URL: http://apie.org.ua/wpcontent/uploads/2016/06/apie_2016_r01_a13.pdf	Ризики, перш за все, пов'язуються, з втратами, оскільки повністю уникнути їх неможливо, але ними необхідно постійно ефективно управляти, враховуючи те, що всі ризики взаємопов'язані, а їх рівень постійно змінюється під впливом різних факторів.	Ризики пов'язуються не тільки з втратами. Загалом досить «розпливчате», не чітке визначення.
Миронова Ю.Ю., Калайда Л.О., Литвиненко Є.Є. Управління фінансовими ризиками на підприємстві. <i>Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи</i> : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 15 жовт. 2019 р.). Полтава : ПолтНТУ, 2019. С. 240. URL: https://nupp.edu.ua/uploads/files/0/events/conf/2019/151019/materials.pdf	Фінансовий ризик – це вид ризику, який виникає у фінансово-економічній діяльності суб'єкта, коли причинно-наслідковий результат або заходи його досягнення відрізняються від встановлених цілей та планових норм, а отримані відхилення мають вартісний характер. Тобто, фінансовий ризик підприємства являє собою результат вибору його власниками або менеджерами альтернативного фінансового рішення, спрямованого на досягнення бажаного цільового результату фінансової діяльності при вірогідності настання економічного збитку (фінансових втрат).	Важко погодитися з цією тезою, бо простежується підміна ризику як можливості втрат (причина) на ризик як вартісні відхилення (наслідки).

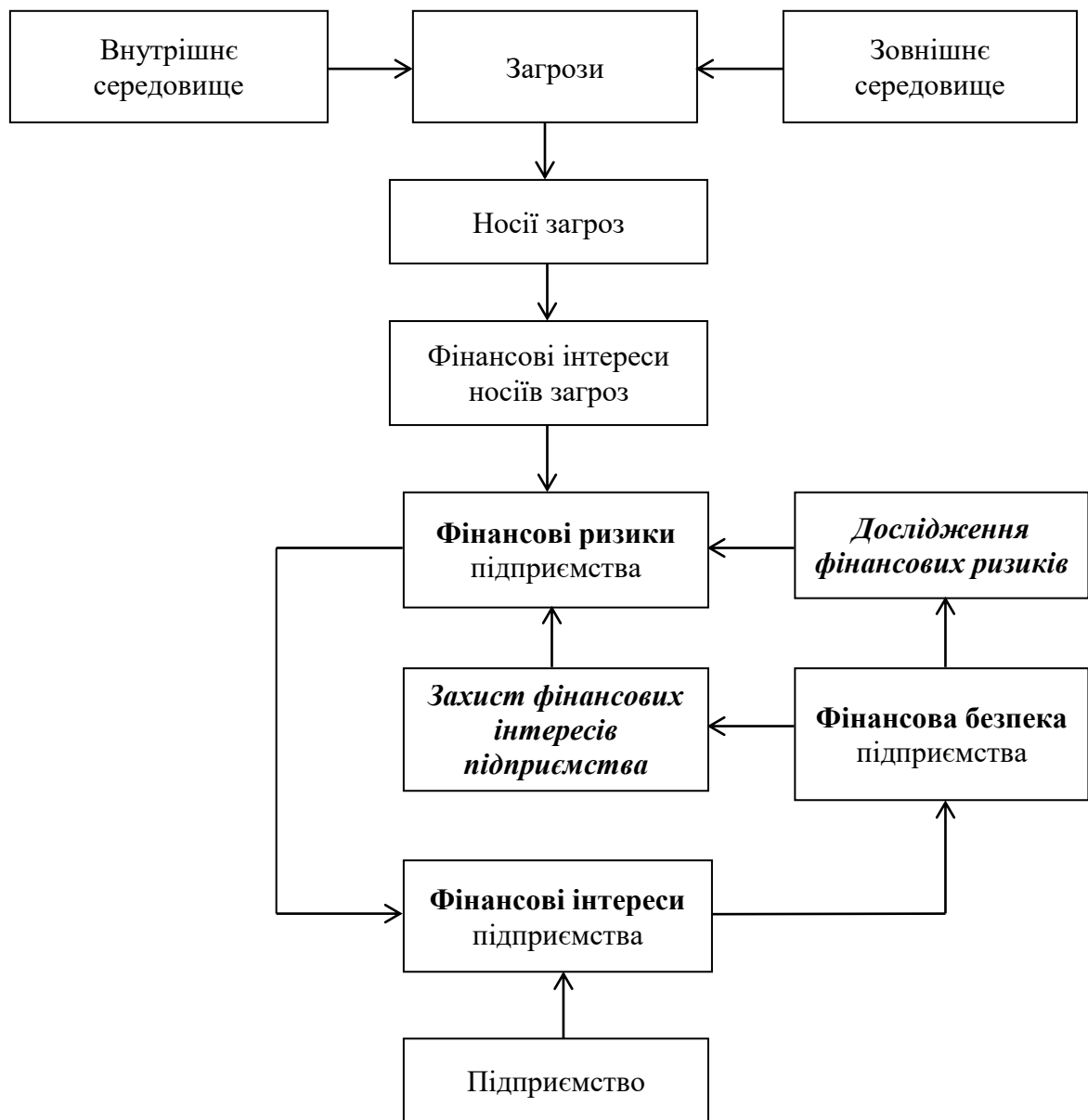

Рис. 1. Схема взаємодії фінансових інтересів, фінансових ризиків і фінансової безпеки підприємства

Отже, підприємство, яке здійснює свою фінансово-господарську діяльність задля реалізації своїх фінансових інтересів, стикається з перешкодами в процесі їх реалізації, що обумовлено існуванням фінансових ризиків, які виникають у зв'язку з тим, що інші функціонуючі в ринковому чи внутрішньому середовищі суб'єкти мають свої власні фінансові інтереси, відмінні чи найчастіше протилежні інтересам самого підприємства. Тому й виникає потреба у захисті останніх за допомогою системи фінансової безпеки, яка має забезпечити розробку й впровадження методів уникнення, нейтралізації, утримання ризиків.

Іншими словами, система фінансової безпеки діє як щит для фінансових інтересів, захищаючи їх від фінансових ризиків – у цьому полягає значення фінансової безпеки підприємства. Чим більше ризиковим стає середовище, в якому існує підприємство, тим більше актуалізується питання захисту його інтересів. Варто при цьому додати, що з часом загрози фінансовим інтересам сучасним підприємствам стають більш вагомими і систематичними. Тому в тріаді «фінансові інтереси – фінансова безпека – фінансові ризики» безпека є «наріжним каменем», що захищає інтереси та нівелює ризики, тобто вона (безпека) поєднує ці три категорії в одну інтегровану систему. Вважаємо, що саме з цих позицій необхідно досліджувати фінансову безпеку, тобто тільки в поєднанні її з інтересами і ризиками. З цього приводу варто дати посилання на цікаву з цієї точки зору роботу К.М. Мельник, яка мету своєї наукової статті формулює як «узагальнення теоретичних аспектів визначення фінансових інтересів підприємства як основи фінансової безпеки та шляхів і напрямів забезпечення її сталого рівня в сучасних умовах ринкових відносин» [4, с. 39].

Якщо безпека є складником, що поєднує ці категорії в єдину систему, то доцільно більше зупинитися саме на ній. Наразі в наукових колах мається надто значна строкатість підходів щодо характеристики фінансової безпеки.

Так, О.В. Лиса, зробивши певне узагальнення наукових підходів до визначення сутності цієї категорії, вказує, що ці підходи можна поділити на п'ять груп, кожна з яких ставиться до фінансової безпеки підприємства як до: одного із складників економічної безпеки підприємства, самостійного об'єкта управління, певного фінансового стану підприємства, стану захищеності фінансових інтересів підприємства від різного роду загроз, діяльності з управління ризиками [3, с.59]. Але ми вважаємо, що розгляд фінансової безпеки тільки як складника економічної є дещо звужуючим сутність підходом, тому що системний метод означає дослідження кожної складової більшої за розміром системи як внутрішню систему, яка у свою чергу складається зі своїх системних складників; а тому це скоріш має відношення до застосування системного методу дослідження, аніж до визначення сутності будь-якої

категорії. Визначення фінансової безпеки як певного фінансового стану підприємства вимагає уточнень, бо ми, наприклад, вважаємо, що фінансовий стан є своєрідним мірилом рівня фінансової безпеки, а не її сутністю; тим більше, що показники фінансового стану визначаються зазвичай за звітними даними підприємства, і тому вони є наслідками дії загроз фінансовій безпеці. Водночас ставлення до фінансової безпеки як до об'єкта управління, на нашу думку, має наукове значення, і ми його цілком підтримуємо. Але, як бачимо, в цих групах відсутня спрямованість фінансової безпеки на захист інтересів підприємства, тоді цілком логічно виникає питання: навіщо безпека потрібна?

І нарешті – варто зосередитися на четвертому і п'ятому підходах до фінансової безпеки, бо безпека, як нами доводиться, напряду має відношення до фінансових інтересів як головної мети захисту підприємства від загроз і ризиків; але все ж таки маємо додати, що управління ризиками є тільки методом захисту інтересів, а не фінансовою безпекою. На жаль, налічується досить мало джерел, в яких автори розглядали б принципову обумовленість фінансових інтересів, фінансових ризиків і фінансової безпеки підприємства.

Крім того, О.В. Лиса також схвально оцінює те, що окремі науковці наполягають на комплексному підході до визначення сутності цієї категорії, що поєднує вищенаведені підходи. Що ж: фінансова безпека дійсно є комплексним різноплановим поняттям, але при цьому не варто втрачати цільову спрямованість функціонування системи фінансової безпеки. Приблизно такий самий підхід спостерігається у в роботі Г.Т. П'ятницької і І.В. Федулової [7].

Привертає увагу робота [5] авторів С.В. Мишиної і О.Ю. Мишина, в якій вони розробили систему показників експрес-моніторингу фінансової безпеки підприємства, в яку, зокрема, включили коефіцієнти моніторингу: ліквідності (абсолютної, швидкої, загальної), фінансової стійкості (фінансової автономії, маневреності власного капіталу, забезпеченості власними оборотними коштами), рентабельності (чистої рентабельності продаж та оборотних активів, фондорентабельності), ділової активності (оборотності, співвідношення кредиторської і дебіторської заборгованості). Заслугою цих авторів можна

вважати сформований ними діапазон значень вказаних показників із зазначенням рівнів фінансової безпеки, до яких вони відносять критичний, низький, достатній, високий, дуже високий. Схожої позиції дотримуються, наприклад, і автори роботи [2]. Але маємо додати, що збільшення кількості фінансових показників, які пропонуються різними авторами для оцінки фінансової безпеки, не є самоціллю, тим більше що почасти ці показники певним чином себе дублюють.

В роботі [8] авторкою Н. Метеленко подаються контрольні показники ризиків втрати фінансової безпеки підприємства в межах таких чотирьох напрямків його функціональної діяльності: інноваційно-інвестиційної, фінансової, комерційної, виробничої. Дослідниця серед індикаторів ризиків у фінансовій діяльності першим називає темп росту нетто-прибутку, підкреслюючи при цьому, що постійне зниження його темпів (на думку авторки – протягом трьох років) є переважним сигналом для прийняття рішучих заходів протидії загрозам і недопущення банкрутства підприємства. Крім темпу роста прибутку, вона також називає серед індикаторів ще наступні: темп зростання власного капіталу, частку експорту у загальній виручці від продажу, частку дебіторської заборгованості зі строком погашення більше 30 днів, темп зростання короткострокової заборгованості, частку короткострокових зобов'язань у капіталі підприємства та частку передоплати у загальній сумі надходжень від продажу продукції (послуг). Власне кажучи, усі ці індикатори так чи інакше пов'язані із прибутком підприємства: власний капітал збільшується за умови зростання прибутку і спрямування до нього більшої суми нерозподіленого прибутку; експорт є вигідним у разі отримання підприємством більшого прибутку; будь-які зобов'язання також чинять вплив на масу прибутку, причому дебіторська заборгованість, відволікаючи грошові кошти з обороту досліджуваного підприємства, – зменшує його прибуток, а кредиторська заборгованість, навпаки, – забезпечує зростання прибутку завдяки капіталізації кредиторських коштів в обороті цього підприємства. Тому є ідея винайти такий механізм експрес-оцінки фінансової безпеки підприємства, який

би давав можливість в оперативному режимі моніторити рівень фінансової безпеки підприємства.

Провівши аналіз наукових праць вчених, присвячених фінансовим ризикам, які спричиняють загрозу фінансовій безпеці підприємства, В.А. Панченко виділяє такі ризики: втрати активів підприємства, втрати платоспроможності та ліквідності підприємства, зменшення рівня оборотності капіталу, зниження обігової готівки внаслідок зменшення обсягів продаж продукції (послуг), зниження фінансового бюджету підприємства, зниження фінансової стійкості та фінансового левериджу, настання збитків від господарської діяльності, від дебіторської та кредиторської заборгованості, від непередбачених втрат (крадіжки, поломки і аварії, обвал цін, інфляція), інші види ризиків [6]. Вважаємо, що це є доволі представницьким переліком ризиків для підприємства, які можуть нанести чи наносять шкоду його фінансовим інтересам, але цього не достатньо, бо необхідно визначитися із носіями вказаних ризиків, тобто дійти до першопричин таких ризиків. Зауважимо також, що цей перелік фінансових показників також має відношення до прибутку підприємства: наявність у підприємства достатнього обсягу сформованого прибутку сприяє: зростанню власного капіталу, і, як наслідок, – активів, збільшенню обігової готівки, покращенню фінансової стійкості, формуванню резервного фонду для покриття можливих збитків.

Використання прибутку для вимірювання рівня фінансової безпеки підприємства збігається, крім того, з сутністю його фінансових інтересів, до яких у першу чергу відноситься отримання найбільш можливого прибутку.

Отже, виходить, що для експрес-аналізу рівня фінансової безпеки підприємства можливо і, на нашу думку, доцільно, використовувати показник фінансового результату (прибутку). Про його факторний вплив на індикатори фінансової безпеки підприємства йшлося в роботі [1]. Не вдаючись до деталізованого розгляду, аби не дублювати публікацію, на яку дається посилання, стисло наведемо основні тези щодо обґрунтування ролі прибутку як чинника впливу на рівень фінансової безпеки підприємства.

Найбільш поширеними і практично значущими методами вимірювання рівня фінансової безпеки підприємства є наступні два: на основі індикаторів і ресурсно-функціональний – ці методи досить репрезентовані у спеціальній літературі. Вони базуються на використанні показників (індикаторів) безпеки, по яких наводяться класичні алгоритми їх розрахунку, а в роботі [1] визначені напрямки факторного впливу прибутку на їх величини. Покажемо це на прикладі декількох індикаторів фінансової безпеки (коефіцієнти покриття K_p , фінансової автономії $K_{фа}$, фінансового левериджу $R_{фл}$, забезпеченості відсотків до сплати $Зв$, рентабельності: активів R_a і власного капіталу $R_{вк}$, розвитку підприємства K_r). Розрахунок зазначених показників здійснюється наступним чином:

$$K_p = OK / KЗ, \quad (1)$$

$$K_{фа} = BK / BB, \quad (2)$$

$$R_{фл} = ДЗ / BK, \quad (3)$$

$$Зв = Пвп / Bc, \quad (4)$$

$$R_a = Пч / BB, \quad (5)$$

$$R_{вк} = Пч / BK, \quad (6)$$

$$K_r = BI / AB, \quad (7)$$

де OK – оборотні кошти; $KЗ$ – короткострокові зобов'язання; BK – власний капітал; BB – валюта балансу; $ДЗ$ – довгострокові зобов'язання; $Пвп$ – прибуток до сплати відсотків і податків; Bc – відсотки до сплати; $Пч$ – чистий прибуток; BI – валові інвестиції; AB – амортизаційні відрахування.

За умови рентабельної діяльності підприємства збільшується прибуток звітного періоду $Пзв$, що відбивається на наведених вище формулах у такий спосіб (при допущенні незмінності інших умов діяльності підприємства):

$$K_p = (OK + Пзв \cdot ЧПр \cdot ЧПрок) / (KЗ - Пзв \cdot ЧПр \cdot ЧПрок), \quad (8)$$

$$K_{фа} = (BK + Пзв \cdot ЧПр) / BB, \quad (9)$$

$$P_{\text{фл}} = [ДЗ - (Пзв \cdot ЧПр) \cdot (1 - ЧПрок)] / (ВК + Пзв \cdot ЧПр), \quad (10)$$

$$Зв = \frac{Пвп + Пзв \cdot ЧПр \cdot ЧПрок \cdot Вк + (Пзв \cdot ЧПр) \cdot (1 - ЧПрок) \cdot Вд}{Вс - Пзв \cdot ЧПр \cdot ЧПрок \cdot Вк - (Пзв \cdot ЧПр) \cdot (1 - ЧПрок) \cdot Вд}, \quad (11)$$

$$Pa = [(Пч + Пзв \cdot (1 - Сп))] / ВБ, \quad (12)$$

$$P_{\text{вк}} = [Пч + Пзв \cdot (1 - Сп)] / (ВК + Пзв \cdot ЧПр), \quad (13)$$

$$Kp = (ВІ + Пзв \cdot ЧПр) / АВ, \quad (14)$$

де ЧПр – частка реінвестованого прибутку в прибутку звітного періоду; ЧПрок – частка прибутку, інвестованого в оборотні активи, в реінвестованому прибутку; Вк і Вд – відповідно плата за короткострокові і довгострокові позикові кошти; Сп – ставка податку на прибуток, десятковим дробом.

Усі наведені вище показники мають бути або не менше певних встановлених значень або зростати у динаміці. Так, для перших чотирьох показників встановлене мінімальне обмеження відповідно 1,0; 0,3; 3,0; 3,0. Для показників рентабельності, звісно, обмежень немає, і чим більше ці показники, тим краще.

Як видно з формул (8-14), збільшення прибутку звітного періоду позитивно впливає на всі індикатори фінансової безпеки. Ба більше: на деякі ці показники прибуток чинить подвійний вплив: у формулах (8, 10, 11, 12, 14) цей показник фігурує як у чисельниках, так і у знаменниках зазначених формул.

Тоді абсолютно логічно виникає висновок стосовно того, що прибуток має пряме відношення до індикаторів вимірювання рівня фінансової безпеки підприємства, а, отже, може бути використаний як чинник її забезпечення. Іще при цьому варто повторитися, що саме прибуток відповідає націленості фінансових інтересів підприємства та водночас забезпечує захист від ризиків. Таким чином, навіть із застосуванням аналітичного методу (на базі наведених формул) обґрунтовано використання прибутку в досліджуваній системі «фінансові інтереси – фінансова безпека – фінансові ризики».

Здійснюючи підсумок, необхідно на останок підкреслити, що майбутні наукові розвідки у галузі досліджень фінансової безпеки у поєднанні з

фінансовими інтересами і фінансовими ризиками мають бути доповнені і конкретизовані роллю і місцем в них показника прибутку (індикатора безпеки).

Список використаних джерел

1. Антоненко В.М. Фінансовий результат як чинник впливу на фінансову безпеку підприємства. *Комунальне господарство міст*. 2013. № 108. С. 350-359. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/32880/>.

2. Бондарчук Н.В., Гуменюк М. Сутність фінансово-економічної безпеки підприємства та необхідність її забезпечення. *Ефективна економіка*. 2016. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5409>.

3. Лиса О.В. Фінансова безпека суб'єктів господарювання в сучасних умовах. *Економічний аналіз: зб. наук. праць*. Тернопіль, 2016. Т. 26, № 1. С. 58-64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2016_26%281%29__10.

4. Мельник К.М. Фінансові інтереси підприємства як основа забезпечення його фінансової безпеки. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2015. № 2. С.38-45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2015_2_7.

5. Мишина С.В., Мишин А.Ю. Система экспресс-мониторинга финансовой безопасности предприятия. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 1(163). С. 162-172. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2015_1_21.

6. Панченко В.А. Фінансова безпека господарської діяльності підприємства. *Фінансові дослідження*. 2019. № 2(7). URL: <https://fr.stu.cn.ua/tmppdf/197.pdf>.

7. П'ятницька Г.Т., Федулова І.В. Фінансова безпека країни та підприємства: визначення, взаємозв'язок і ризики забезпечення. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.7.14.

8. Metelenko N. Identification of risks of loss of financial security at Ukrainian industry enterprises. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava [Socio-Economic Problems and the State] (electronic journal)*. 2019. Vol. 21, no. 2, pp. 97-111. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2019/19mngppu.pdf>.